

Vergaderjaar 2002–2003

23 432

De situatie in het Midden-Oosten

Nr. 74

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 6 februari 2003

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken¹ en de vaste commissie voor Defensie² hebben op 18 december 2002 overleg gevoerd met minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken en minister Kamp van Defensie over:

- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie d.d. 6 december 2002 inzake het Amerikaanse verzoek aan de Nederlandse regering over mogelijk militair optreden tegen Irak (23 432, nr. 65);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken over het regeringsstandpunt inzake het door Irak aan de VN overhandigde wapendossier (23 432, nr. 67).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

De heer **Eurlings** (CDA) steunt de positieve reactie van de Nederlandse regering op het verzoek van de Amerikaanse regering om een bijdrage te leveren aan de planning van mogelijk militair optreden tegen Irak. Gelet op het gevoelige karakter van de materie pleit hij voor een zo breed mogelijke steun in het parlement voor het beleid van de regering. Er is geen sprake van een eerste stap naar een onvermijdelijke oorlog, maar van het opvoeren van de druk op Irak om uitvoering te geven aan resolutie 1441 van de VN-Veiligheidsraad. Het inzetten van wapeninspecteurs is de beste methode om het regime van Irak te ontwapenen, omdat deze methode

¹ Samenstelling:

Leden: Terpstra (VVD), Blaauw (VVD), Vos (GroenLinks), De Graaf (D66), Dijkema (PvdA), Van Oven (PvdA), De Haan (CDA), voorzitter, Koenders (PvdA), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), Van Bommel (SP), Eurlings (CDA), Wilders (VVD), Van Aartsen (VVD), Janssen van Raay (LPF), ondervoorzitter, Zvonar (LPF), Smulders (LPF), Palm (LPF), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Teeven (Leefbaar Nederland), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Dijk (CDA) en Haverkamp (CDA).
Plv. leden: Geluk (VVD), Van den Doel (VVD), Dittrich (D66), Bussemaker (PvdA), Arib (PvdA), Hessels (CDA), Albayrak (PvdA), Van den Brand (GroenLinks), Netelenbos (PvdA), Van Velzen (SP), Sterk (CDA), Monique de Vries (VVD), Jorritsma-Lebbink (VVD), De Jong (LPF), Wiersma (LPF), Herben (LPF), Smilde (CDA), Rambocus (CDA), Jense (Leefbaar Nederland), Van der Staaij (SGP), Eski (CDA), Van Winsen (CDA) en Çörüz (CDA).

² Samenstelling:

Leden: Blaauw (VVD), K.G. de Vries (PvdA), Jorritsma-Lebbink (VVD), voorzitter, Vos (GroenLinks), Bakker (D66), Van den Doel (VVD), Koenders (PvdA), Van Beek (VVD), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), Albayrak (PvdA), Herben (LPF), ondervoorzitter, Janssen van Raay (LPF), Hoogendijk (LPF), Van Winsen (CDA), Palm (LPF), Mastwijk (CDA), Rambocus (CDA), Kortenhorst (CDA), Teeven (Leefbaar Nederland), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), Aasted-Madsen-van

Stiphout (CDA), Van Velzen (SP), Algra (CDA) en Haverkamp (CDA).
Plv. leden: Van Aartsen (VVD), Geluk (VVD), Van den Brand (GroenLinks), Lambrechts (D66), Wilders (VVD), Van Oven (PvdA), Monique de Vries (VVD), Adelmund (PvdA), Smolders (LPF), Van den Brink (LPF), Groenink (LPF), De Haan (CDA), Wiersma (LPF), Bruls (CDA), Ferrier (CDA), Smilde (CDA), Jense (Leefbaar Nederland), Van der Staaij (SGP), Van Dijk (CDA), Van Bommel (SP), Jan de Vries (CDA) en Ormel (CDA).

breed wordt gedragen en het minst risicovol is. Bovendien is de kans op slachtoffers het kleinst. De druk op het regime in Irak om mee te werken, moet dan wel zo groot mogelijk zijn. Een nieuwe resolutie van de VN-Veiligheidsraad is zeer belangrijk, maar geen absolute noodzaak. Als dit laatste wel gold, zouden landen als Frankrijk en Rusland een ultiem veto in handen krijgen. Als er sprake mocht zijn van «material breach», is een nieuwe resolutie van de VN-Veiligheidsraad wel zeer wenselijk. Het wachten is nu op de rapportage van de heer Blix aan de VN-Veiligheidsraad, die naar verwachting op 19 december 2002 zal verschijnen. De Amerikaanse regering zou reeds beschikken over een niet-officiële lijst, waar veel meer gegevens op staan. Weet de regering daarvan en hoe moeten deze geruchten worden beoordeeld?

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks) merkt op dat de massavernietigingswapens waarover Irak eventueel zou beschikken een risicofactor vormen. Een oorlog tegen het regime van Saddam Hussein is wegens de daaraan verbonden risico's echter niet het juiste antwoord op deze dreiging, want dan zou het middel erger worden dan de kwaal. Volgens haar informatie verloopt het contact tussen de wapeninspecteurs en de Iraakse autoriteiten vrijwel zonder incidenten en zij wil graag van de regering weten hoe deze de gang van zaken rond de wapeninspecties in Irak beoordeelt. Het uitblijven van spectaculaire ontdekkingen door de wapeninspecteurs naarmate de inspectie vordert, stelt mevrouw Karimi gerust, hoewel zij erkent dat de mogelijkheid bestaat dat nog niet alles is gevonden. De combinatie van de soepele samenwerking tussen de autoriteiten en de inspecteurs en het uitblijven van vondsten geeft aanleiding voor het perspectief dat het gevaar misschien groter is beoordeeld dan het in werkelijkheid is.

Mevrouw Karimi vindt het terecht dat de regering het oordeel over de inhoud van de Iraakse declaratie en over de vraag of er sprake is van «material breach» overlaat aan de VN-Veiligheidsraad. Daarom verbaast het haar dat de regering zich het recht voorbehoudt om zelf een oordeel te vellen als de VN-Veiligheidsraad er niet uitkomt. De regering vertrouwt er echter op dat het proces waartoe in resolutie 1441 is besloten, zal leiden tot een evenwichtige oordeelsvorming. De regering heeft dan toch geen ruimte meer om een eigen standpunt in te nemen? Juist omdat de regering vertrouwt op het oordeel van de VN-Veiligheidsraad, vindt mevrouw Karimi de positieve reactie op het verzoek van de Amerikanen voorbarig. Bovendien steunt de regering hierdoor Amerikaans unilateraalisme. Inzet van militaire middelen is legitiem, als dit gebeurt op basis van een nieuwe resolutie van de VN-Veiligheidsraad, waarin wordt omschreven wat «material breach» is en wat de «serious consequences» zijn waarover in resolutie 1441 wordt gesproken. Voor het beoordelen van de noodzaak tot militair ingrijpen gaat het echter niet alleen om het criterium legitimiteit, maar spelen ook proportionaliteit en effectiviteit een rol. Zij kan zich geen situatie voorstellen waarin een oorlog tegen Saddam Hussein effectief zou zijn.

Ten slotte vraagt zij wat de beginselbereidheid nu precies inhoudt. Is er nu al sprake van het verlenen van overvliegvergunningen en van het faciliteren van doorvoer over het Nederlandse grondgebied in het kader van de voorbereidingen die de Amerikanen aan het treffen zijn? Zij benadrukt overigens dat zij deze beginselbereidheid van de regering niet steunt.

Mevrouw **Van Velzen** (SP) heeft onlangs begrepen dat een viertal Nederlandse bedrijven heeft meegewerkt aan het programma voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens, waaronder Melchemie, KBS Holland en Delft Instruments. Kan de regering de betrokkenheid van deze Nederlandse bedrijven bevestigen of ontkennen en wanneer zijn voor deze leveranties eventueel vergunningen afgegeven? Indien de leveranties hebben plaatsgevonden, is de regering dan van mening dat deze in strijd

zijn met het Nederlandse wapenexportbeleid en is de minister bereid om de Kamer hierover vandaag uitsluitsel te geven? De bron waarover mevrouw Van Velzen beschikt heeft inzage in zowel de recente UNSCOM-rapporten als het Irak-rapport en zal deze morgen naar buiten brengen. Zij zal ervoor zorgen dat de desbetreffende informatie wordt toegezonden aan de regering en aan de Kamer.

De Duitse Tageszeitung heeft gemeld een exemplaar van het rapport over Irak in haar bezit te hebben. Daaruit blijkt dat vanaf de jaren zeventig verschillende landen, in strijd met internationale verdragen, onderdelen voor massavernietigingswapens zouden hebben geleverd aan Irak. Dit zijn verontrustende berichten en zij vindt het van groot belang dat de regering, maar ook de Kamer, inzicht krijgt in de rapportages van Irak, zodat kan worden beoordeeld of Irak zijn afspraken nakomt en of er sprake is van een «material breach». Om een onafhankelijk oordeel te kunnen vormen over de noodzaak van oorlog of van andere maatregelen om de druk op Irak op te voeren, kun je niet gedeeltelijk geblinddoekt zijn. Mevrouw Van Velzen heeft er grote bezwaren tegen dat Nederland zou deelnemen aan operaties zonder inzage te krijgen in de rapportages. Verder maakt zij melding van geruchten dat de Amerikaanse regering de rapportages een dag in haar bezit heeft gehad en dat de VS aan Colombia verhoging van de militaire hulp zouden hebben beloofd in ruil voor het in handen krijgen van de rapporten. Klopt deze berichtgeving en hoe oordeelt de regering daarover?

Voor mevrouw Van Velzen is een eventuele militaire aanval op Irak op dit moment niet aan de orde. Eerst moeten de inspecteurs hun werk afmaken en moet de wereldgemeenschap rustig kunnen oordelen over de totale informatie die Irak biedt. Zij vraagt de regering met klem om af te zien van het opvoeren van de druk door middel van wat in haar ogen oorlogsvoorbereidingen zijn. Als toch wordt besloten tot deelname, moet niet alleen worden gezien of Irak zich aan de afspraken houdt, maar moet er ook een oordeel komen over de proportionaliteit en de effectiviteit van de te nemen maatregelen. De Amerikaanse regering heeft aangegeven bereid te zijn landen die massavernietigingswapens bezitten, preventief aan te vallen, desnoods met kernwapens. Acht de regering het denkbaar dat Nederland deelneemt aan een oorlog waarin kernwapens worden ingezet? Wat betekent dit voor Nederlandse deelname in het licht van de NAVO-kernwapentaak die Nederland ook op eigen grondgebied huisvest?

Volgens de heer **Koenders** (PvdA) ontbreken in de discussie over Irak elementen als de toekomst van dat land, de aard van eventuele oorlogvoering en de risico's en de planning daarvan. Waartoe blijft de planning beperkt? Militaire druk oefent men uit om een oorlog te voorkomen, maar op een gegeven moment kunnen militaire middelen ook worden ingezet. Hoe staat het met de planning rond een aantal risicovolle elementen van een conflict met Irak, zoals het vluchtelingenprobleem? Hij vraagt de regering naar de stand van zaken rond de planning bij de UNHCR.

Het is van belang dat de regering het gesprek aangaat met de oppositie in Irak. De heer Koenders wil graag het oordeel van de regering horen over de conferentie in Londen met de Iraakse oppositie. Is daar een overeenkomst gesloten? Voorkomen moet worden dat het Iraakse volk het slachtoffer wordt van een niet-proportionele oorlog of van een nieuwe dictator. Dit vereist planning, maar die blijft op deze gebieden achterwege. In plaats daarvan wordt samenwerking op militair terrein met de Verenigde Staten voorbereid. Dit laatste vindt de heer Koenders voorbarig. Militaire experts verwachten dat een gewapend conflict zal uitmonden in een stadsoorlog in Bagdad. Welke risico's zijn daaraan verbonden voor de bevolking? Hoe staat het met de kansen en risico's van een coupoging? Europa heeft belang bij veiligheid en stabiliteit in het Midden-Oosten. Daarom is een discussie over dergelijke kwesties wellicht veel belangrijker dan die over de planning in een vroegtijdig stadium van een, overigens

bescheiden, samenwerking met de Verenigde Staten. Er is geen sprake van consistent beleid als niet ook de genoemde elementen erbij worden betrokken.

De heer Koenders vraagt wat de aard is geweest van het gesprek met de heer Grossman en wat er tijdens dat gesprek is besproken. Is er ook discussie geweest over de visie van de Verenigde Staten op «material breach» en «serious consequences»? Heeft de Nederlandse regering aangegeven dat de oppositie in Nederland militaire voorbereidingen voorbarig vindt? Verder verzoekt hij de regering in te gaan op de rol van de NAVO en van de NAVO-raad.

Hij beschouwt de bijdrage waarom de Amerikanen hebben gevraagd eerder als ondersteuning van politieke steun dan als een bijdrage aan militaire planning. Had de regering een ruimer verzoek verwacht?

Het doel van de Amerikaanse regering is het vervangen van het regime in Irak, want men twijfelt aan de betrouwbaarheid van de inspecties zolang het huidige regime aan de macht is. De Nederlandse regering deelt deze invalshoek niet, maar verleent wel medewerking aan militaire planning voordat er een discussie is geweest in de VN-Veiligheidsraad. Wat betekent het voor de doelstelling als deze planning eventueel uitmondt in militaire acties?

De les van vorige inspecties is, dat de «intelligence» van de lidstaten het meest effectief kan werken voor het «triggeren» van nieuwe inspecties bij bepaalde faciliteiten in Irak. Beschikt de regering over informatie dat er op dat terrein maximaal wordt samengewerkt? Voorkomen moet worden dat in de rapportage van de heer Blix allerlei lacunes voorkomen. Er bestaat onduidelijkheid over het opruimen door Irak van voorraden biologische en chemische wapens. Vormt dat nu een «material breach» die zou moeten leiden tot «serious consequences»? De heer Koenders is het ermee eens dat de Nederlandse regering een eigen afweging maakt over het wel of niet deelnemen aan een actie tegen Irak. Dan moet echter wel duidelijk zijn op basis waarvan dat gebeurt. De wijze waarop de Amerikaanse regering de andere leden van de VN-Veiligheidsraad heeft behandeld, noemt hij schokkend. Hij mist een opmerking daarover in de brief van de minister.

De heer **Van Aartsen** (VVD) spreekt zijn steun uit voor het beleid van de regering. Op het punt van de beoordeling of er sprake is van «material breach» zijn de beide brieven van de regering niet helemaal consistent. In een van de brieven staat dat de regering haar besluit tot deelname mede laat afhangen van haar eigen oordeel. Hij pleit ervoor dat de regering een besluit neemt op basis van de uitkomsten van het debat in de VN-Veiligheidsraad daarover.

De minister heeft gezegd dat hij enige steun kon vinden bij het standpunt van de PvdA. De heer Van Aartsen vraagt de minister waarop hij dit baseert, omdat hij uit het PvdA-standpunt geen steun kan afleiden voor het kabinetsbeleid; er was juist sprake van felle kritiek.

Ten slotte wijst de heer Van Aartsen op het grote belang van het debat over de «post-Saddam-periode», waaronder de humanitaire kant van eventueel militair ingrijpen. Wat is de positie van de Nederlandse regering hierin en hoe denkt zij het debat in Washington daarover te kunnen beïnvloeden? Gelet op de contacten van Nederland in de Arabische wereld zou de regering hieraan een bijdrage kunnen leveren.

Volgens de heer **Stuger** (LPF) biedt resolutie 1441 de laatste mogelijkheid om het gevaar te stoppen dat Irak vormt voor de internationale gemeenschap. In geval van «material breach» is ingrijpen op basis van deze resolutie hoe dan ook noodzakelijk. Als de VN-Veiligheidsraad er niet in slaagt om ingrijpen door middel van een nieuwe resolutie mogelijk te maken, dan moet er toch een sanctie worden getroffen en is unilateraal ingrijpen door de Verenigde Staten geoorloofd. Als de VN-Veiligheidsraad de

besluitvorming over sancties niet rond krijgt, gaat daarvan een verkeerde voorbeeldwerking uit naar andere dictators.

Ten slotte vraagt de heer Stuger of de regering kiest voor een materiële beoordeling van de vraag of er sprake is van «material breach», of voor een formele toetsing van de wijze waarop de VN-Veiligheidsraad tot zijn oordeel is gekomen.

Het antwoord van de bewindslieden

Minister **De Hoop Scheffer** merkt op dat Saddam Hussein nooit zou hebben ingestemd met het toelaten van wapeninspecteurs en het presenteren van de lijst als er naast politieke druk niet ook sprake zou zijn geweest van militaire druk. Hij spreekt tegen dat de voorbereidingen het plannen van een oorlog inhouden. De Nederlandse regering doet op dit moment hetzelfde wat de Europese bondgenoten doen, inclusief Duitsland. De maatregelen die de regering in haar brieven noemt, hebben een defensief karakter. Hij vindt de planning daarvan niet voorbarig, want daarmee kan niet worden gewacht totdat het conflict is uitgebroken. De VN-Veiligheidsraad is het orgaan om «material breach» vast te stellen. Als dit gebeurt, komen de «serious consequences» aan de orde die in resolutie 1441 worden genoemd en treedt er een nieuwe fase in. Voor de voorbereiding van de discussie daarover in de VN-Veiligheidsraad vertrouwt de regering op het oordeel van de heer Blix en de zijnen, die als VN-medewerkers tot een objectief en onafhankelijk oordeel zullen moeten komen. De minister wijst erop dat de VN-Veiligheidsraad een politiek orgaan is en dus met een politiek oordeel zal komen. De regering heeft een sterke voorkeur een nieuwe resolutie, maar een veto van een van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad behoeft niet per definitie de doorslag te geven. In alle gevallen staat voorop dat de Nederlandse regering haar eigen afweging zal maken. De minister onderstreept hierbij het belang van een zo breed mogelijk politiek draagvlak in het parlement. De minister bevestigt dat de wapeninspecteurs tot dusverre hun werk ongehinderd hebben kunnen doen, zij het dat zij nog slechts een klein gedeelte van de te inspecteren plaatsen hebben bezocht. Op het moment dat UNSCOM destijds Irak verliet, was een groot aantal biologische en chemische wapens nog niet getraceerd, terwijl dit er wel zou moeten zijn. Hij hoopt dat de heer Blix hierover een oordeel zal kunnen geven in zijn rapportage.

De minister spreekt tegen dat de Nederlandse regering het Amerikaanse unilateralisme steunt. Tot op dit moment bewandelen de Verenigde Staten het VN-spoor en de bewindsman hoopt dat dit zo blijft. Ook volgens de VS dient de discussie plaats te vinden in de Veiligheidsraad. Als de VN-Veiligheidsraad op basis van een nieuwe resolutie unaniem besluit tot «material breach» en op basis daarvan tot «serious consequences», is de minister politiek uitgepraat met degenen die steun hieraan dan toch nog zouden afwijzen. Bij een besluit over deelname aan acties spelen naast legitimiteit proportionaliteit en effectiviteit een rol, maar de afweging met betrekking tot deze twee criteria wordt pas gemaakt op het moment dat er daadwerkelijk sprake is van een conflict en er duidelijkheid ontstaat over de situatie in Irak. Hierin passen geen dogmatische aannames voorafgaand aan het proces.

De Nederlandse regering heeft geen inzicht in de rapportages van Irak, maar de minister vindt dat ook niet nodig om te kunnen besluiten over eventuele deelname aan militaire operaties. Hij wijst erop dat Nederland een serieus wapenexportbeleid heeft en controle uitvoert op «dual use»-goederen. De Nederlandse regering beschikt niet over feiten rond ongeoorloofde leveranties aan Irak. Hij wacht met belangstelling de door mevrouw Van Velzen aangekondigde informatie af. Het is overigens aannemelijk dat UNMOVIC de lijsten zal «schonen» van namen van

bedrijven, omdat bedrijven anders niet bereid zullen zijn hun medewerking te verlenen.

De regeringen van de lidstaten van de Europese Unie zien de vergaderingen van de Iraakse oppositie als een interne aangelegenheid, waarbij dan ook geen formele vertegenwoordiging van de EU aanwezig is. Omdat de desbetreffende conferentie plaatsvond in Londen, was er wel een Britse waarnemer aanwezig. Ook waren er medewerkers van het State Departement. De conferentie werd bijgewoond door 330 deelnemers van een vijftigtal verschillende groeperingen. Zij is geëindigd in een forse mate van onenigheid en verdeeldheid, wat gelet op het aantal deelnemers niet verwonderlijk is. Een aantal groepen en partijen is van de conferentie weggelopen. Zij hebben gewaarschuwd voor een burgeroorlog, als zij niet bij een eventuele nieuwe regering zouden worden betrokken. Desondanks is de conferentie geëindigd met een oproep voor een democratische, federale staat in Irak na de val van Saddam Hussein. Onder sterke Amerikaanse druk is de conferentie erin geslaagd een comité van 65 mensen samen te stellen die de opdracht krijgen het machtsvacuüm in te vullen op het moment dat Saddam Hussein valt. De minister is graag bereid om de Kamer over de Londense conferentie desgewenst nader schriftelijk te rapporteren. Hij onderkent de noodzaak om over dit soort dingen na te denken, maar hij vindt het ook belangrijk om in dit debat inhoudelijk een zekere terughoudendheid te betrachten. Een van de Iraakse leiders, de heer Talibani, heeft het verzoek gedaan in Nederland te mogen komen spreken, welk verzoek zal worden gehonoreerd.

De planning naar aanleiding van de consequenties van militair optreden is voor VN-instanties als de UNHCR politiek buitengewoon gevoelig, omdat autorisatie van de VN-Veiligheidsraad ontbreekt, maar er wordt wel over nagedacht. De UNHCR verwacht vooral een trek van stad naar platteland en een grote stroom vluchtelingen naar het buitenland, met name naar Iran. Het is de minister overigens niet bekend wat de buurlanden van Irak doen ter voorbereiding van de opvang van vluchtelingen. Gezien de politieke gevoeligheid vindt officiële planning binnen de VN-instellingen op dit moment niet plaats.

Minister **Kamp** benadrukt dat het Amerikaanse verzoek om een bijdrage aan de militaire planning van eventuele militaire acties tegen Irak in zeer algemene termen is gesteld; de regering is gevraagd een beginselbereidheid uit te spreken. De regering heeft aan dit verzoek voldaan en heeft aan de Kamer uiteengezet welke vervolgstappen gezet moeten worden. Elke vervolgstap wordt genomen op basis van een besluit van de regering en vloeit niet logisch voort uit de volgende. Op dit moment worden er bij Defensie geen operationele voorbereidingen getroffen, omdat eerst overleg moet plaatsvinden met de Verenigde Staten over de concretisering van een Nederlandse bijdrage. Die gesprekken zijn nog niet gevoerd en het is nog niet bekend wanneer dit wel gaat gebeuren. Over de inzet van het Patriotraketsysteem is alleen in generieke zin gesproken. Na de gesprekken wordt een besluit genomen over een eventueel concreet aanbod voor planningsdoeleinden. Een concreet aanbod kan bijvoorbeeld leiden tot verhoging van de gereedheidsstatus van de desbetreffende krijgsmachtonderdelen. Deze eenheden blijven echter in Nederland. Het is overigens nog niet duidelijk om welke eenheden het gaat, omdat dit afhankelijk is van de te voeren gesprekken met de Amerikanen.

De minister onderstreept dat een besluit tot feitelijke terbeschikkingstelling van eenheden wordt genomen op basis van een eigen oordeel over de feitelijke inbreuk door Irak op zijn verplichtingen. Dit is een soevereine beslissing van de Nederlandse regering, hetgeen uiteraard ook geldt voor

een eventuele verdergaande bijdrage. De regering van de Verenigde Staten wil hierover wel in contact blijven met de Nederlandse regering. Het is nu in elk geval nog te vroeg voor het vormen van een oordeel.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
De Haan

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
Jorritsma-Lebbink

De griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Van Oort